

General Ruges testament

Til mine elever vil jeg si: Husk, den som selv erkjenner at han er slått, han taper. Den som nekter å avkjenne seg med dette, kan han alltid sjanses til å vinne til slutt.

OLAV TRYGGE STORVIK

Slik skriver kommanderende general Otto Ruge i sine erindringer etter felttoget i 1940. Han dikterer til en stenograf under fangenskapet på Grini få uker etter det norske nederlaget. Belgia, Nederland og Frankrike faller. De tyske arméer seirer på alle fronter, alt ser mørkt ut. Det var heller ikke ment å skulle bli bok av det. Ruge dikterer med tanke på sine sønner, og nå har de to, Carl og Otto, meget fortjenstfullt, etter hele 49 år, utgitt sin fars erindringer på Aschehoug Forlag. Professor Olav Riste har redigert og bearbeidet manuskriptet.

Boken dokumenterer til fulle at Ruges bydende råd til sine elever mest karakteriserer ham selv, både som leder og menneske. Fremstillingen levner liten tvil om at Ruge både levde og handlet etter sin egen læresetning. Ved to anledninger påvirket han, kanskje avgjørende, Norges historie i kraft av sin personlighet:

erbeviste

Første gang på Elverum og Rena 10. og 11. april da han satte nytt mot og optimisme i en rådvill regjering og en oppgitt generalstab. Mye tyder på at det var Ruges personlige opptreden som overbeviste regjeringen om at det var mulig å ta opp kampen på et tidspunkt da mange var tilbøyelig til å gi etter for det tyske ultimatum.

— Hvordan det enn kom til å gå, måtte vi thvertfall ta opp striden av hensyn til ertertiden. Å gi oss uten kamp ville være ødeleggende for

Kong Haakon, kommanderende general Otto Ruge og kronprins Olav på Elverum 11. april 1940. Ruge er nettopp utpekt til å lede forsvarskampen, og bærer ennå obersts distinksjoner. (Foto: NTB)

nasjonens selvaktelse, skriver Ruge.

Neste korsvei kom i Nord-Norge. Selv om felttoget i Norge måtte avvikes, sto det klart for Ruge at krigen mot Tyskland både burde og skulle fortsette med de midler som sto til rådighet. — Vår situasjon idag er ikke verre enn Serbiens var det under forrige krig, da hele Serbien var besatt og den serbiske hær måtte organiseres på nytt utenfor landet, kommenterer han.

Nytt lys

Boken kaster nytt lys over mange begivenheter, men fremfor alt er det et historisk dokument over en ruvende personlighet i norsk historie, og et menneske som det inn til nå ikke har vært mulig å

bli bedre kjent med. På mange måter kan boken også karakteriseres som Ruges militære testament. I et kapittel som er kalt «Tilbakeblikk», går han kritisk igjennom visse sider ved felttoget, og sparer hverken seg selv eller andre.

— Feilvurderingene på norsk side lå først og fremst i at man helt til sist hadde håpet at overfallet ikke skulle komme, og derfor ikke hadde mobilisert i tide og lagt ut minesperringene. Etter de ulykker som hadde rammet den tyske transport til Norge, var det første angrep i virkeligheten så svakt at vi formodentlig kunne ha stan- set angrepet ved kysten, kanskje kastet det tyske landgangskorps på sjøen igjen, hvis vi hadde vært mobili-

sert og ferdig gruppert den gang angrepet kom.

Militær feilvurdering

Når så ikke var tilfelle, skyldtes det også en ren militær feilvurdering idet ingen her i landet hadde tenkt seg et strategisk overfall av slikt omfang, og satt i verk med slikt dristighet langs hele kysten fra Oslofjorden til Narvik. Jeg hadde selv sommeren 1938, like før jeg gikk av som generalstabssjef, lagt frem et pro memoria hvor jeg pekte på faren for et strategisk overfall. Jeg viste her hvordan både Tyskland og England ville være teknisk istand til å landsette tropper i Norge så overraskende at vi bare fikk få timers varsel — forsåvidt altså nettopp slik det gikk. Men heller ikke jeg regnet med et foretagende av slike dimensjoner som overfallet 9. april. Forsåvidt må jeg derfor påta meg min del av ansvaret for feilvurderingen.

Slik blir han husket av mange, barhodet, med pipe i hånden og ryggsekk ved sin side. Forsvarssjefen med det menneskelige ansikt: Otto Ruge.

Skulle jeg idag ha tatt opp igjen min lærervirksomhet (ved den militære høyskole), ville jeg ha brukt felttoget som et klassisk eksempel på virkningen av et strategisk overfall. Den første virkning av et slikt er jo at det virker lammende på den det rammer. Og den forvirring som hersket i Sør-Norge, og forsåvidt også i Nord-Norge i de første 48 timer, er jo her et såkaldt eksempel. Man må jo si at overfallet 9. april var klassisk både i planlegging, i gjennomføring og i sine virkninger. Nettopp det at det så fullstendig ødela vår mobilsiering og brøt alt vårt samband, var jo grunnen til de tilfeller av svakhet i forsva-

ret som viste seg enkelte steder. Og det tok jo for meg en 8–10 dager før jeg virkelig hadde tatt i hånden de små improviserte styrker som hadde greid å reise seg til motstand. Vi har kontrapreven på dette i begivenhetene i Nord-Norge, hvor den tyske styrke selv var redusert og halvt lammet da den kom i land i Narvik, mens vi hadde styrker til disposisjon og forøvrig kunne mobilisere uforstyrret.

Honnør

Mens Ruge dikterer denne beretningen på Grini, og greier å holde den unna sine fangevoktere, er han samtidig stor nok til å gi sine motstandere en profesjonell honnør:

— Jeg må gi den tyske militære ledelse i Sør-Norge min kompliment for den måte hvorpå den utnyttet overraskelsen til å gå på uten hensyn til risiko, for å oppnå mest mulig før vi kom til hektene igjen. Disse første tyske fremstøt langt innover i landet, og med små styrker, var kun mulige nettopp på grunn av forvirringen og usikkerheten på vår side. Der hvor de møtte selv en beskjeden motstand, slik som på Midtskogen ved Elverum, førte det ikke frem. Og det vil jeg igjen si, at hvis vi hadde vært bare noenlunde forberedt, så ville utgangssituasjonen i løpet av de første døgn blitt en helt annen enn den ble. Tyskerne ville ha blitt stanset eller kastet på sjøen igjen. Vi ville ha fått tid på oss, de allierte ville ha fått tid på seg, og de ville ha fått en norsk hær å samarbeide med, i stedet for den lille flokk av friskarer som nå var det eneste jeg hadde å by på.

Allierte

Ruges forhold til de allierte er et kapittel for seg. Han legger ikke skjul på sin skuffelse, men lever seg likevel inn i deres situasjon: «Ingen fører jo krigen for sine alliertes skyld, men for sin egen, og selv blant allierte går jo interessene i forskjellige retninger», er hans nektende kommentar. I en hardt presert situasjon får han vite at britene vil trekke seg ut av kampene. Hans umiddelbare reaksjon er likevel denne: «Hva kan jeg hjelpe Dem med?» spør han den britiske sjef. Men denne opplysnings fremgår ikke av Ruges bok. Den kommer fra en av hans medarbeidere på denne tiden.

